

Meglehet: a társadalom etnikai sokszínűsége a racionalizmus uralta, fejlett civilizációjú nyugat-európai országoknak jelent nehezen kezelhető kihívást. Talán tanulni lehetne (és kellene) e tárgyban olyan országoktól, ahol vallások, nyelvek, kultúrák egymás mellett élése sokévszázados hagyomány.

Szabó László Tamás

NIGÉRIA, A "NYITOTT TÁRSADALOM" AFRIKAI PÉLDÁJA

Afrikai viszonyok közt az afrikai országok közül talán a Nigériai Szövetségi Köztársaság társadalmát tekinthető leginkább "nyitott"-nak. Nyitottsága mind az etnikai mind a vallási sokféleség fogalmai szerint értelmezhető. Az etnikai sokféleséget illusztrálja pl. az a tény, hogy Nigérián belül csaknem mintegy 400 különböző nyelvet beszélnek (J. Bendor Samuel, 1982. 46. p. 395 különféle nyelvet említ.). A számos vallási közösség sok hagyományos vallási csoportot, a keresztény felekezetek széles skáláját és olyan szinkretista mozgalmakat is magába foglal, melyek akár az Egyesült Államok mozgalmához hasonlíthatók. A legnagyobb vallási csoport ugyanakkor a muzulmánoké: az északi országrészben hatalmas területeken a muzulmánok a meghatározók, de másutt is nagy számban képviseltek magukat. Az elmúlt évtizedek migrációs és urbanizációs folyamataiból eredően az etnikai és vallási sokféleség a legtöbb nigériai nagyvárosban a mindennapok, a mindennapi élet tényezőjévé vált.

A "nyitott társadalom", melynek céljai és értékei vita tárgyát képezhetik, maga is bizonyos politikai és gazdasági feltételek függvénye. Nigéria ebből a szempontból is elég jól beleillik a fenti kategóriába. A függetlenség után az országban először parlamenti demokrácia volt, és bár mindkét demokratikus kormányzat meglehetősen rövid ideig volt hatalmon (1960–66, 1979–83), döntő jelentőségűnek bizonyult, mert megteremtette a legitimitás általános kereteit. Valamennyi katonai kormánynak – mely egyébként a független Nigéria történetének nagyobb részét jellemzi – el kellett köteleznie magát amellest, hogy hamarosan újra bevezeti a demokráciát, és fejlesztési terveit is demokratikus célokra és elgondolásokra kellett építenie (lásd pl. Második Országos Fejlesztési Terv, 1970. NAT. Pol. Ed. 7. p.).

Nigéria még a katonai kormányok alatt is híres volt arról, hogy újságjai függetlenek és szókimondók. Ha a modellhez fejlett piacgazdaság és bizonyos fokú köz- és magánvagyon szükséges, akkor Nigéria az olajjüvedelmekből származó hatalmas állami bevéte-

lével, a helyi kereskedők, vállalkozók kezén felhalmozódó jelentős magántőkével, és az országban sokhelyütt előforduló nagyüzemi gazdaságok mezőgazdasáival még jobban beleillik a képbe.

Nigéria valóban magán viseli a nyitott társadalmakként jellemzett társadalmak számos jelét, így sok problémájukban és sok belső feszültségükben is osztozik. A vallási és etnikai csoportok közötti egyensúly mindig is nagyon kényes volt, és talán könnyebb megmagyarázni a belső konfliktusokat, mint azt, hogy az ország miért és hogyan maradt egyben. Mind a kohézió, mind a konfliktusok összefüggnek azzal a ténnyel, hogy a mai Nigériát alkotó, gyarmatosítás előtti államok és közösségek jelentős mértékben megőrizték közösségi azonosságukat. Ilyen vagy olyan formában nem egy korábbi cím és intézmény továbbélt, a közélet fontos eleme maradt nemcsak a brit uralom alatt, de a függetlenség éveiben is.

A három nagy, a gyarmati időkből örökölt autonóm terület államai és közösségei az új hatalmi csoportok uralma alá kerültek, melyek megtartták az erős közösségi kötelekeket de ugyanakkor törekedtek arra, hogy kiépítsék a régiók erős központi intézményeit. Az Első Köztársaság bukása főként ezeknek az elit csoportoknak a kudarcából eredt, melyek hevesen küzdöttek azért, hogy saját területükön a szövetségi intézményeket és forrásokat egyaránt ellenőrizték. Ez vezetett végül az 1967–70-ig tartó polgárháborúhoz, és a katonai kormányokhoz, melyek alapvetően megváltoztatták az ország berendezkedését. A régiókat felosztották és növekvő számú szövetségi államra törttek. Az új berendezkedés számos, a regionális rendszerben kialakult helyi autonóm törekvésnek helyet adott, miközben megerősítette a központi kormány hatalmát. Az olajjüvedelmek növekedésével a szövetségi kormány teljes mértékben átvette az ellenőrzést a különböző államok számára szétosztott anyagi források felett. Ez mind szövetségi, mind állami szinten a közintézmények és a közszolgálat hihetetlen mérvű térnyerésével járt. Az állami szerződésekkel és befektetésekkel profitáló gyarapodó számú iparos-vállalkozó és szakértő többsége erősen elkötelezte magát a helyi politika iránt. Az Első Köztársaság néhány politikusával együtt ők lettek az újonnan megalakított politikai pártok vezetői. A kommunális támogatások és a közkiadások a kezdődő gazdasági krízis nyilvánvaló jelei ellenére is folytatódtak. A drámai gazdasági visszaesés a katonai hatalom egy újabb korszakát eredményezte, ez jelenleg a hivatalos tervek szerint még ezévből véget ér. Minden gazdasági, illetve adminisztratív lépés és program mellett a katonai kormány – úgy tűnik –

nem képes megállítani az általános gazdasági visszaesést, és a közintézmények romlását.

Ebben a helyzetben a helyi gazdagok politikai súlya megnövekedett. A politikai pártok újrászerveződése és az előző években zajló különböző szintű választások világosan mutatják, hogy a gazdag patrónusok milyen tartós hatást gyakorolnak választóikra, akár versengnek a hivatalokért, akár nem. A jövőben valószínűleg a helyi vagyoni és hatalmi központok eme „foltjai” alkotják majd a nagy pártokon belüli politikai struktúrát és szippantják fel a korábbi regionális lojalitást.

A vallási konfliktusok és a vallási türelemre való törekvés fontos szerepet játszott a liberális demokrácia kialakulásában szerte Európában és Amerikában. A vallási tényezők Nigériában is szorosan kapcsolódnak a helyi és a regionális fejlődéshez. Az ötvenes években Dél-Nigériában hatalomra kerülő iskolázott elit jórészt keresztény volt, és keresztény oktatási intézményekbe járt. Északon viszont a vezető csoport főleg a muzulmán emirátus arisztokráciájából és ügyfeleiből állt. Így a regionális elitek harcát a központi hatalomért a valláskülönbség erősen átérte. Később hasonló vallási súrlódások keletkeztek a politikai és a közhivatali pozíciókért folytatott versengésből. A hetvenes és a nyolcvanas évek gyors városiasodási folyamataiban az iszlám és a kereszténység a közösségi azonosság fontos elemévé vált mind a helyben maradóknak, mind az elköltözők számára. A helyi konfliktusok gyakran vallási formában fogalmazódtak meg, ezért a vallási intézmények szimbolikus jelentősége megnőtt. Semmi különös sincs tehát abban, hogy a vallási közösségek közjogi státusát illetően nincs egyetértés Nigériában. Az 1979-es alkotmány (10. rész) szerint „a szövetségi vagy az állami kormány egyik vallást sem teszi meg államvallásnak”. Heves viták folynak arról, hogy ez mit jelent, azt-e, hogy Nigéria „világi” vagy azt-e, hogy „sokvallású” állam: a vita még nem dőlt el. Ezen a kontextuson belül elmondható, hogy a vallás az oktatás területén is egyre nagyobb jelentőségre tesz szert.

A muzulmánok és a keresztények közti feszültség jelenlegi légkörének részletezésére itt nincs mód. Egy bizonyos szempontból – úgy látszik – a nigériai kormányt saját sikere tartja fogva, nevezetesen az, hogy a hetvenes évek óta törekedett az oktatási egyenlőtlenségek csökkentésére. Mind a keresztény, mind az iszlám „fundamentalista” tendenciák és mozgalmak nyilvánvalóan összefüggnek a közép és felsőoktatás gyors növekedésével és a kiterjedt kollégiumi rendszerrel, mely lehetőséget

adott arra, hogy távoli területek diákjai is tanuljanak, miközben meglehetősen fogékonyra tette őket a vallási tevékenységre. Úgy tűnik, hogy mind a muzulmán, mind a keresztény radikalizmus formáit-kifejeződéseit a hallgatók, a végzősök új csoportjai arra használják, hogy saját jövőbeli szerepüket nyilvánosan meghatározzák, hogy megkérdőjelezzék a már képzett, mai elitet, és hogy az oktatás szféráján túl is elismertessék magukat. Az „új vitalitás” és a „hatalom és a buzgóság új felfogása” (Gilliland 1991. 243. p.), melyet az „újrászületett” keresztényekkel kapcsolatban írnak le, a nigériai oktatási intézmények sok iszlám aktivistájára is jellemző. A vallási megmozdulások Nigériában éppúgy mint máshol, a társadalmi és oktatási változások fontos csatornáinak bizonyultak. S hogy ez az aktivizálódás szorosan összefügg egy meglehetősen világi oktatási rendszer terjedésével, azoknak a paradoxonoknak egyike, mely Afrikában, de másutt is a „nyitott társadalom” „nyitottságának” részét képezi.

*Reichmut, S
Bayreuth-i Egyetem, Németország
(fordította Boreczky Ágnes)*

A MULTIKULTURÁLIS OKTATÁS JÖVŐJE AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN

A multikulturális oktatás jelentései

A multikulturalizmus olyan fogalom, melyet értelmezői, akik gyakran nagyon különféleképpen használnak, ide-oda hajlagnak. Valójában a multikulturális oktatás körüli hűhó részben arról szól, hogy hogyan kellene a fogalmat meghatározni. A Texasi Egyetem Jogi Karának dékánja, Mark G. Yudof a multikulturális oktatás két fajtáját különbözteti meg: „gyengét” és „erőset”. Nézete szerint a gyenge multikulturalizmus olyan curriculumot támogat, mely minden gyereket megtanít arra, hogy a különböző kultúrák mivel gyarapították az amerikai társadalmat. A gyenge multikulturális oktatás védelmezői szerint átfogó és kozmopolita oktatásra van szükség, mi több a multikulturalizmus elősegíti, hogy a gyerekek más kultúrájú társaikhoz tisztelettel és méltósággal viszonyuljanak.

Az erős multikulturalizmus védelmezői a gyenge formát nem tartják adekvátnak. Úgy vélik, a gyenge multikulturalizmus lényegében érintetlenül hagyja az eurocentrikus oktatást, a többi kultúrát - ahelyett, hogy az oktatási folyamatban azonos státust nyernének - mintegy periférikusan az adott tananyaghoz toldják. A rejtett előítélettelől az okta-